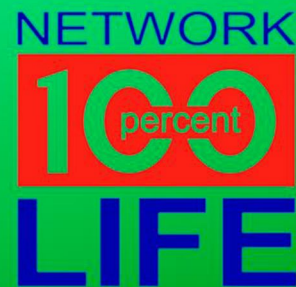

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «БТ «МЕРЕЖА» м. КРИВИЙ РІГ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

I Всеукраїнської науково-практичної конференції

«ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ»

*м. Кривий Ріг
15 лютого 2018 року*

УДК 159.98
ББК 88.573 я 5

Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 15 лютого 2018 року). – Кривий Ріг, 2018. – 437 с.

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол № 10 від 28 березня 2018 року)*

Публікується за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів», яка відбулася 15 лютого 2018 року у Донецькому юридичному інституті МВС України (м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21).

Видання може бути корисним для працівників правоохоронних органів, аспірантів (ад'юнктів), слухачів магістратури, студентів та курсантів вищих навчальних закладів, а також всім, хто цікавиться проблемами психологічного забезпечення правоохоронних органів.

Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції.

© ДЮІ МВС, 2018

Конівіцька Т.Я., Литвин А.В. Формування риторичної компетентності як невід’ємний аспект професійної реалізації фахівця	197
Корж Є.М. Психологічне супроводження діяльності працівників оперативних підрозділів	200
Кудар К.В. Психологічні якості професійного здоров’я правоохоронців в типових та нетипових умовах	203
Куций О.А. Основні фактори кар’єрної кризи спеціаліста	207
Лапшинська Н.Б., Пасько О.М. Психодіагностика комунікативних якостей суддів	211
Лісун С.Л., Кудерміна О.І. Довіра – головний принцип співпраці Національної поліції України з населенням	215
Матвій І.В., Вавринів О.С. Професійно-психологічні якості правоохоронців	218
Мілорадова Н.Е. Базові характеристики професіогенезу фахівця-правоохоронця	221
Мозоль В.В. Особливості психологічної готовності курсантів та студентів ВНЗ до професійної самореалізації	224
Неведюк К.А., Шаповал І.М. Дослідження психологічних чинників внутрішньоособистісних конфліктів в юнацькому віці	227
Пенькова О.І. Самореалізація особистості у сімейній взаємодії	231
Рева О.М. Психологічні особливості самооцінки конфліктності поліцейських	234
Рижаківа Д.О. Деякі аспекти комунікативної взаємодії поліцейських та громадськості	237
Руденко Л.А. Комунікативна компетентність як чинник професійної адаптації фахівців соціального захисту	240
Сергієнко О.О. Вплив негативних емоційних станів на розвиток професійного відчуження особистості рятувальника	244
Ситай В.О. Про проблеми довіри громадянського суспільства до поліції	246
Степанчук Д.М., Романенко О.В. Особливості та значення стиля лідерства для працівників в системі ОВС	249
Ушакова І.М. Розвиток професійної ідентичності курсантів НУЦЗУ	252
Федоровська Н.В. Формування психологічної готовності спецпризначенців Національної поліції до дій в екстремальних ситуаціях	255
Цільмак О.М. Зміст складових загальнокультурної компетентності поліцейського	259
Червак Ю.О., Литвин В.В. Розвиток комунікативних особливостей взаємодії поліцейського	262
Чиханцова О.А. Розвиток особистісного потенціалу особистості в кризовому суспільстві	265

та правозахисній діяльності. І найголовніше: своєчасне оперативне реагування поліції на звернення громадян, безперечно, підвищить рівень довіри людей до поліції.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.02.2006, №3460-IV: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T063460.html.
3. «Community Policing» або поліцейська діяльність, орієнтована на громаду: <http://police-access.info/2015/07/community-policing-abo-politsejska-diyalnist-orijentovana-na-hromadu>.

Руденко Лариса Анатоліївна

професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Одне із ключових завдань сучасної професійної освіти полягає у формуванні висококваліфікованих фахівців, здатних активно діяти, самостійно приймати рішення, вдосконалюватися у трудовій діяльності протягом усього життя, швидко адаптуватись у професійному середовищі. З метою виконання цього завдання педагогічний процес у вищих навчальних закладах (ВНЗ) має відповідати вимогам сучасного суспільства.

Основні завдання професійної освіти тісно пов'язані з підготовкою висококваліфікованих фахівців, що не лише володіють необхідним обсягом теоретичних знань, практичних умінь і навичок, а й мають необхідні професійно значущі особистісні якості, котрі дають їм змогу успішно адаптуватися до майбутньої діяльності, прагнути фахового й особистісного самовдосконалення, тобто не зупинятися в своєму розвитку. Більші можливості для реалізації навичок, знань і вмінь, які накопичувались протягом навчання мають молоді люди, які легко проходять процес професійної адаптації.

Особистісне та професійне зростання майбутніх фахівців соціального захисту ґрунтуються на вміннях планувати свою діяльність, самостійно підходити до вирішення поставлених завдань на основі аналізу конкретної ситуації, виконувати заплановане, незмінно отримуючи позитивний результат. Вироблення і вдосконалення таких особистісних якостей,

стереотипів поведінки тощо підвищує ступінь професійної адаптивності особистості.

Проблема професійної адаптації є одним із аспектів загальної проблеми соціально-психологічної адаптації особистості. Останню визначають як процес, у ході якого індивід, з одного боку, задовольняє свої потреби й очікування, пов'язані з професією та умовами її здійснення і, з іншого – вимоги до нього від структури та змісту діяльності, умов її здійснення й тих соціальних груп, які контролюють професійну діяльність особистості [1, с. 152]. Тобто, мова йде про адаптацію особистості до свого офіційного статусу в соціальній групі, до певної ролі (рольової поведінки). Кінцевою метою професійної адаптації є професійна ідентифікація майбутніх фахівців, яка забезпечується їх компетентністю, в тому числі й комунікативною. Для успішного виконання майбутньої професійної діяльності, формування професійної рефлексії та професійної самосвідомості студентів і курсантів необхідне засвоєння основних професійних ролей і форм спілкування.

Зупинимося детальніше на комунікативній компетентності як чинникові професійної адаптації фахівців соціального захисту. Найбільш загально її визначають як сукупність навичок і вмінь, необхідних для ефективного спілкування. Ми ж, у контексті нашої проблеми, схильні спиратися на визначення Ю. Ємельянова: комунікативна компетентність – це ситуативна адаптивність і вільне володіння вербальними і невербальними засобами соціальної поведінки [2]. Ступінь успішності задуманих актів використовуваних засобів впливу на інших відображає рівень комунікативної компетентності особистості.

Як і компетентність взагалі, комунікативна компетентність має декілька аспектів, або складових. Є. Сидоренко пропонує схему комунікативної компетентності, яка має такий вигляд:

Комунікативна компетентність = комунікативна *здатність* + комунікативні *уміння* + комунікативне *знання* (адекватні комунікативним завданням і достатні для їх вирішення).

Комунікативну *здатність* можна трактувати двозначно: як природну обдарованість людини у спілкуванні та як комунікативну продуктивність. За спостереженням Є. Сидоренко, люди розрізняються за своєю комунікативною обдарованістю так само, як вони розрізняються за своїми лінгвістичною, музичною, математичною та іншими видами обдарованості. Проте, – відзначає психолог, – переважна більшість так чи інакше навчаються говорити рідною мовою, виконувати елементарні арифметичні операції й пізнавати знайомі мелодії [4, с. 60]. Цей вислів декларує думку, що комунікативної компетентності можна і треба навчатися, більшою чи меншою мірою нею здатен оволодіти кожен. Але тим, хто обрав професію, пов'язану з постійними людськими контактами, де від спілкування залежить професійний успіх, комунікативна компетентність необхідна не менше, ніж професійні знання й уміння.

До комунікативного знання належить знання про сутність спілкування як процесу, соціального явища, його види, етапи, закономірності розвитку. Воно містить також відомості про існуючі комунікативні методи і прийоми, їх вплив на комунікативний процес, можливості й обмеження. Це також знання про те, які методи виявляються ефективними відносно різних людей і ситуацій. До цієї області належить і знання про ступінь розвитку в себе певних комунікативних умінь і про те, які методи ефективні, а які – ні «саме в моєму виконанні».

Оскільки акт спілкування передбачає двох і більше учасників, то для їхнього порозуміння усім учасникам необхідно вміти не лише виробляти сигнали, а й навчитися їх сприймати. Таким чином, систему комунікативних умінь можна було б уявити у вигляді двох підсистем: вміння приймати і вміння виробляти вербальні, невербальні та паралінгвістичні комунікативні сигнали.

Для фахівців соціального захисту важливо також уміти сприймати й виробляти непрямі комунікативні сигнали. Тому варто доповнити первинну систему ще двома групами умінь: сприймати сигнали, які мимоволі прослизують в поведінці партнера (експресивні сигнали), хоча він хотів би їх приховати; передавати обманні сигнали, покликані приховати дійсну проблему і дійсні цілі.

У спілкуванні бере участь особистість в цілому, а не окремі її аспекти. Спілкуючись, людина думає, відчуває емоції, має певні бажання, наміри тощо. Вона не може «запустити» вербальний сигнал і не «запускати» абсолютно ніяких невербальних, а тим більше паралінгвістичних сигналів. Безпристрасна поза, відсутність міміки на обличчі, невизначена інтонація – все це не відсутність сигналів, а такі ж інформативні сигнали, як виразна міміка і яскраво виражена інтонація. При безпосередньому комунікативному акті людина одночасно «випускає» всі три види сигналів – вербальні, невербальні й паралінгвістичні. Аналогічним чином людина сприймає всі три види сигналів одночасно: дивиться, слухає, реагує мімікою, жестами, думає про те, що скаже в наступний момент, аналізує ситуацію тощо.

Отже, слід говорити про виділення елементарних системних умінь як складників комунікативної компетентності. Певні характеристики спілкування, які виявляються в однієї й тієї ж людини в різних контекстах, різних середовищах спілкування, характеризують специфічний для неї «профіль» комунікативної компетентності, зі своїми підйомами і спадами. Більше того, ці характеристики можуть стійко виявлятися у взаємодії цієї людини саме з конкретним партнером або в певних ситуаціях.

В. Рибалка, спираючись на результати багаторічного обстеження американськими психологами різних психічних якостей декількох тисяч людей з дитячого до дорослого віку, називає здатність до спілкування найважливішою соціальною і професійною здатністю. Це дослідження виявило, що головним чинником успішності кар'єри і життєвого благополуччя виступає так зване «комунікативне ядро» особистості. Учений пропонує розглядати комунікативні якості особистості як умову спільної трудової діяльності у контексті діяльнісного виміру структури особистості.

Причому спілкування, як підструктура, знаходиться на її вершині [3, с. 45]. Зважаючи на викладене, можемо відзначити, що працівник сфери соціального захисту має бути такою ж мірою кваліфікованим фахівцем, якою й бути компетентним комунікатором, володіти навичками професійного спілкування, активного слухання, позитивного впливу на людей, вміти конструктивно взаємодіяти з ними. Трудове життя такого фахівця складається із спілкування, комунікацій, контактів. Тому володіння мистецтвом спілкування – його професійний обов'язок.

Здобуття професії пов'язане з процесом соціалізації особистості. Створити адекватне уявлення про людину, її бажання, потреби можна лише за умов спілкування або співпраці. Разом з тим, професійне спілкування фахівців соціального захисту належить до рольової комунікації, учасники якої є носіями певних професійних ролей. За умов рольового спілкування людина деякою мірою позбавлена спонтанності своєї поведінки, оскільки ті чи інші її кроки або дії диктуються виконуваною роллю. При такому спілкуванні вона відображається як соціальна одиниця, що виконує певні функції, до яких вона також адаптується у процесі комунікації.

Комунікативну компетентність можна розглядати і як одну з головних компонент професійної культури фахівця соціального захисту. Для його продуктивної творчої діяльності необхідно також і засвоєння принципів відповідної професійної культури, або інтегрування у професійно культурну спільноту. Це можливо за умов наявності у випускника закладу професійної освіти, поруч із засвоєними спеціальними знаннями, вміннями і навичками з фаху, високого рівня загальної особистісної культури, важливими складовими якої є вміння відчувати партнера по спілкуванню, мистецтво переконувати, налагоджувати стосунки, співпереживати, запобігати конфліктам.

Спираючись на викладене, можемо зробити висновок, що комунікативна компетентність для фахівців соціального захисту є не лише чинником, але й засобом професійної адаптації, самореалізації й самоактуалізації особистості у процесі трудової діяльності. У зв'язку з цим актуалізується потреба цілеспрямованого формування їхньої комунікативної компетентності під час професійної підготовки у ВНЗ, оскільки їхнє вміння з першого слова «прочитати співрозмовника», визначити його потреби і наміри допоможе спрогнозувати майбутню співпрацю, сприяти успіху взаємодії, а також конструктивному вирішенню професійних завдань.

Список використаних джерел:

1. Дегтярьова Г. С. Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування : навч.-мет. посіб. / Г. С. Дегтярьова, Л. А. Руденко. – К. : Педагогічна думка, 2010. –192 с.

2. Емельянов Ю. Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности : монография / Юрий Николаевич Емельянов. – М. : Просвещение, 1995. – 183 с.
3. Рибалка В. В. Психологія праці особистості: навч.-мет. посіб. / В. В. Рибалка – К. – Кременчук: ПП Щербатих, 2006. – 76 с.
4. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2002. – 208 с.

Сергієнко Олександр Олександрович
викладач-методист навчально-методичного відділу Національного університету цивільного захисту України

ВПЛИВ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ВІДЧУЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ РЯТУВАЛЬНИКА

Емоційна насиченість професійної діяльності рятувальників призводить до підвищеної дратівливості, збудження, тривожності, нервових зривів, що може бути наслідком незадоволеністю професією, втратою перспективи професійного зростання, а також різного роду професійних деструкції особистості [4].

Будь-яка професійна діяльність вже на стадії її освоєння деформує особистість. Здійснення конкретних видів діяльності не вимагає всіх різноманітних якостей і здібностей особистості, багато з них залишаються без уваги. На наступних етапах професіоналізації успішність виконання діяльності починає визначатися ансамблем професійно важливих якостей, які роками «експлуатуються». Окремі з них поступово трансформуються в професійно небажані якості. Одночасно розвиваються професійні акцентуації – надмірно виражені якості та їх поєднання, що негативно позначаються на діяльності та поведінці фахівця [1].

Екстремальний характер професійної діяльності працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), які безпосередньо беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного або соціально-політичного характеру, призводить високий рівень розвитку у них нервово-психічних розладів, психічних дезадаптацій і стресових станів. Такі негативні впливи нерідко стають причиною зривів у професійній діяльності, зниженні працездатності, міжособистісних конфліктів, порушень дисципліни та інших негативних явищ, що в результаті може призвести до виникнення професійних деструкцій, у тому числі професійного відчуження [4].

Серед різноманітних видів соціальної (зовнішньої) діяльності особистості професійна займає особливе місце. Саме професійна діяльність утворює основну форму активності суб'єкта, їй присвячена значна частина життя людини. Тому, вивчення особливостей феномену професійного